

Філософські аспекти інформаційної війни: правда, маніпуляція та критичне мислення

Ірина В. Дятлова ^{1*} ● Тетяна В. Кондратюк-Антонова ² ●

Іван М. Цихуляк ³

¹ Харківський національний університет Повітряних сил імені Івана Кожедуба (Україна). Доцент кафедри філософії, канд. філос. наук, доцент.

² Київський інститут Національної гвардії України (Україна). Професор кафедри соціально-гуманітарних та правових дисциплін, канд. філос. наук, доцент.

³ ПрАТ «Міжрегіональна академія управління персоналом», Житомирський інститут (Україна). Доцент кафедри суспільно-гуманітарної підготовки, психології та соціальної роботи, канд. філос. наук.

* Автор-кореспондент, e-mail: irena518@ukr.net

СТАТТЯ

АНОТАЦІЯ

Дослідницька

DOI:

[10.70651/3041-248X/2025.3.07](https://doi.org/10.70651/3041-248X/2025.3.07)

Авторське право

© 2025 авторів

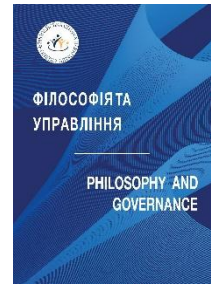
Цей твір ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства – Некомерційна 4.0 Міжнародна» (CC BY-NC 4.0).

Дослідження присвячене філософським аспектам інформаційної війни, що охоплюють проблематику істини, маніпуляції та критичного мислення в умовах глобального інформаційного протистояння. Аналізується природа інформаційної війни як феномена, що виходить за межі суто військової сфери та зачіпає фундаментальні онтологічні, гносеологічні та аксіологічні питання. Особлива увага приділяється трансформації понять істини та реальності під впливом інформаційних технологій, що уможливають створення симулякрів та когнітивних ілюзій. У роботі розглядається створення маніпулятивного потенціалу інформаційної війни як механізму конструювання суспільної свідомості. Аналізуються методи інформаційного впливу, що використовують технологічні засоби для підваження традиційних епістемологічних категорій та створення альтернативних реальностей. Зокрема, досліджується взаємозв'язок між інформаційними потоками та зміною соціальних парадигм, а також роль дезінформації та когнітивного навантаження у процесах колективного сприйняття. Критичне мислення розглядається як метакогнітивна стратегія спротиву інформаційній ентропії. Підкреслюється необхідність інтеграції герменевтичного аналізу, феноменологічної редукції та деконструктивістської критики у процес інтелектуальної автономізації індивіда. Аналізується вплив когнітивної поліваріантності на можливість розпізнавання маніпуляцій та збереження епістемічної суверенності у ситуації інформаційного перевантаження. Окремо досліджується феномен правди в умовах постправди та інформаційної гіперреальності. Робиться акцент на тому, що істина в інформаційній війні дедалі частіше редукується до інструментальної ефективності, що призводить до розмиття меж між реальністю та її симульованими формами. Аналізується вплив алгоритмічно модифікованих інформаційних середовищ на когнітивні диспозиції сучасного суб'єкта та соціальну детермінацію правди. У висновках підкреслюється необхідність подальшого філософського осмислення механізмів інформаційного впливу та розробки стратегій формування когнітивної резистентності до маніпулятивних практик.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

інформаційна війна, маніпуляція, критичне мислення, постправда, когнітивна резистентність, дезінформація, інформаційний вплив, філософія верифікації, онтологія істини.

Philosophical Aspects of Information Warfare: Truth, Manipulation, and Critical Thinking

Iryna Diatlova ^{1*} ● Tetyana Kondratyuk-Antonova ² ● Ivan Tsykhuliak ³

¹ Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University (Ukraine). Associate Professor at the Department of Philosophy, PhD in Philosophy, Associate Professor.

² Kyiv Institute of the National Guard (Ukraine). Professor at the Department of Social, Humanitarian and Legal Disciplines, PhD in Philosophy, Associate Professor.

³ Interregional Academy of Personnel Management, Zhytomyr Institute (Ukraine). Associate Professor at the Department of Social-Humanitarian Training, Psychology and Social Work, PhD in Philosophy.

* **Corresponding Author**, e-mail: irena518@ukr.net

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Research Article

DOI:

[10.70651/3041-248X/2025.3.07](https://doi.org/10.70651/3041-248X/2025.3.07)

Copyright © 2025
by authors

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution – NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

The study is dedicated to the philosophical aspects of information warfare, encompassing issues of truth, manipulation, and critical thinking within the context of global informational confrontation. It examines the nature of information warfare as a phenomenon that extends beyond the purely military domain, addressing fundamental ontological, epistemological, and axiological questions. Particular attention is given to the transformation of the concepts of truth and reality under the influence of information technologies, which facilitate the creation of simulacra and cognitive illusions. The study explores the manipulative potential of information warfare as a mechanism for constructing public consciousness. It analyzes methods of informational influence that employ technological means to undermine traditional epistemological categories and generate alternative realities. Specifically, it investigates the interrelation between information flows and shifts in social paradigms, as well as the role of disinformation and cognitive overload in collective perception processes. Critical thinking is considered a metacognitive strategy for resisting informational entropy. The necessity of integrating hermeneutic analysis, phenomenological reduction, and deconstructivist critique into the process of intellectual autonomy is emphasized. The study examines the impact of cognitive variability on the ability to recognize manipulations and maintain epistemic sovereignty in the context of informational oversaturation. A separate focus is given to the phenomenon of truth in the era of post-truth and informational hyperreality. The study highlights the fact that truth in information warfare is increasingly reduced to instrumental efficiency, leading to the blurring of boundaries between reality and its simulated forms. The influence of algorithmically modified information environments on the cognitive dispositions of the contemporary subject and the social determination of truth is also analyzed. The conclusions emphasize the necessity of further philosophical reflection on the mechanisms of informational influence and the development of strategies for fostering cognitive resilience against manipulative practices.

KEYWORDS

information warfare, manipulation, critical thinking, post-truth, cognitive resilience, disinformation, informational influence, philosophy of verification, ontology of truth.

1. Вступ

У сучасному інформатизованому світі панування над інформаційним простором стає визначальним. Гнучкість інформаційної зброї, її багатолічність, багатофункціональність, здатність поєднувати в собі різні типи впливу, майстерно замасковані під культурні форми, дозволяють використовувати її на різних рівнях і в різних середовищах: для зміцнення влади, зручності управління, перерозподілу суспільної уваги та її спрямування у потрібному напрямку. В останні роки вислів «інформаційна війна» стає дедалі звичнішим. Дане поняття зустрічається в повсякденних наріканнях на те, що через інформаційну війну важко отримати адекватне уявлення про ту чи іншу значущу подію. Засоби масової інформації не лише говорять й пишуть про інформаційну війну, а й самі стають полем її битв [1]. Інформаційні війни розгортаються в соціальних мережах та інших сегментах Інтернету, утворюючи комплексний феномен семіотичної війни, в якому маніпулятивні практики здійснюють реорганізацію епістемологічних структур та детермінують когнітивні диспозиції суб'єктів. Закономірно, що феномен інформаційного протистояння стає предметом зростаючого інтересу серед науковців різних галузей знання, зокрема й філософів, які розглядають його крізь призму дискурсивної гегемонії, онтологічної деконструкції та когнітивної асиметрії [2].

Слід підкреслити, що багато проблем, пов'язаних з інформаційною війною, мають міждисциплінарний характер, у якому інтегруються методологічні вектори постметафізичного мислення, критичної герменевтики та теорії дискурсивних практик. Філософські аспекти інформаційного протистояння важко редукувати до суто аксіологічних чи епістемологічних параметрів, оскільки вони тісно переплетені з політологічними, психологічними, лінгвістичними та комунікативними детермінаціями [3]. Сам концепт «війни» в контексті інформаційного конфлікту слід розглядати не як буквальну мілітаризовану операцію, а як стратегію симулятивного насильства, у якій когнітивні архітектоніки модифікуються через алгоритмізацію дискурсивних констеляцій. У цьому контексті інформаційна війна постає як механізм стратегічної інструменталізації когнітивного простору, що здійснює фундаментальну трансформацію класичних аксіологічних, онтологічних та гносеологічних парадигм [4]. Поліваріантність епістемічних детермінацій спричиняє субверсивне моделювання реальності через семіотичну інверсію, що у свою чергу сприяє ерозії референційної відповідності, десемантизації концептів істини та деконструкції семіологічних кодів. Інформаційне протиборство функціонує як багатовимірна структура, у якій маніпулятивні алгоритми чинять деструкцію когнітивних матриць шляхом експлуатації семіотичних ресурсів медійного простору.

Поліфункціональність маніпуляції як інструменту семіотичної боротьби виявляється в її здатності переформатовувати дискурсивні архітектоніки, уможливлючи інституалізацію апріорно заданих гегемонічних наративів. Інформаційні симулякри, інкорпоровані у медійну систему, продукують епістемологічний гіперреалізм, у якому істина редукується до параметрів функціональної ефективності, а критична рефлексія поступається місцем афективній реактивності. Ретрансляція гіперреальних конструкцій із вбудованими конотаціями сприяє формуванню семантичної гомогенізації масової свідомості, що трансформує традиційні механізми когнітивної обробки інформації.

Проблематика критичного мислення в умовах ескалації інформаційного протиборства виходить за межі суто епістемологічного виміру, перетворюючись на метакогнітивну стратегію спротиву ентропійним процесам. Дискурсивна агресія, спрямована на деструкцію когнітивної суверенності суб'єкта, реалізується через поліфонію взаємозаперечних наративів, що структурують реальність за принципом семантичної фрагментації. Автономізація мисленневих процесів передбачає інтеграцію методологічного арсеналу герменевтичного аналізу, феноменологічної редукції та постструктуралістської критики символічних формацій.

Кореляція між наростаючою інформаційною турбулентністю та когнітивною адаптивністю суб'єкта набуває парадоксального характеру: експоненційне зростання обсягів доступних даних супроводжується редукцією аналітичної спроможності індивіда. Алгоритмічне кодування інформаційних потоків унеможлиблює спонтанну гносеологічну рефлексію, спричиняючи процеси когнітивної детериторіалізації, що, своєю чергою, веде до формування контрольованих семіотичних матриць. У такій перспективі інформаційна війна постає не лише

як механізм стратегічного домінування в медійному полі, а і як екзистенційний виклик здатності суб'єкта до саморефлексії та критичної верифікації власних онтологічних передумов.

2. Огляд літературних джерел

Філософські аспекти інформаційної війни є предметом багатовимірного теоретичного дискурсу, де корелюються питання онтологічної істинності, епістемологічної достовірності та аксіологічного наповнення інформаційних потоків. Аналіз релевантних літературних джерел демонструє глибину проблематики правди як конструкту, що підлягає інтерпретації в межах різноманітних когнітивних парадигм. Зокрема, у певних наукових працях (Таддео М. [1], Мерсьє Г. [2], Лікарчук Н. В., Лікарчук Д. С. [3], Ді П'єтро Р. [4], Беннет В. Л., Лівінгстон С. [5]) акцентується увага на феномені герменевтичного релятивізму, згідно з яким істина набуває дискурсивної контингентності й ніколи не може бути розглянута як статичний феномен, ізольований від контексту владних відносин.

Водночас проблематика маніпуляції в інформаційному просторі, згідно з сучасними концепціями, розглядається через призму симулякрів, гіперреальності та семіотичного обману (Клек Т., Джонсон Р. [6], Крижановська Т. О. [7], Доуз А., Бахманн С. Д. [8], Томпсон С. А., Альба Д. [9]). Маніпулятивні стратегії функціонують у межах стратегічної комунікації, де домінує прагнення до формування бажаних когнітивних моделей у реципієнтів. Це засвідчує, що інформаційна війна не є лише епістемологічною проблемою, а радше політико-філософською дилемою, що екстраполюється на концепти влади, контролю та соціального конструювання реальності. У працях представників Франкфуртської школи, виявляється методологічна критика ідеологічного навантаження інформаційних потоків, де маніпуляція розглядається як форма латентного насильства. У цьому контексті особливу значущість набуває поняття «фальшивої свідомості», що апропріюється структурами влади з метою формування гегемонічного дискурсу. Зазначене свідчить про необхідність радикальної герменевтики критичної рефлексії як механізму деконструкції панівних нарративів.

Критичне мислення, як контрінструмент проти маніпуляції, концептуалізується через призму когнітивної евристики та феноменологічного аналізу (Брицек-Врубель П., Моцинський М. [11], Халілова С. [12], Сопілко І. [13], Данильян О. Г., Дзьобань О. П. [14], Воропаєва Т., Авер'янова Н. [15]). У межах цієї методологічної парадигми увага зосереджується на дискурсивному характері знання та його онтологічній багатозначності, що зумовлює необхідність рефлексивного підходу до інтерпретації інформаційних потоків. Інформаційна війна, будиши неодмінною частиною технократичного дискурсу, уможливорює інструменталізацію інформації як засобу контролю, що детермінує необхідність постмодерністської критики медіареальності. Це засвідчує деструкцію класичних концепцій об'єктивності, що, відповідно, веде до постулювання радикального скептицизму щодо достовірності будь-яких інформаційних конструктів.

Відповідно, філософські рефлексії щодо інформаційної війни виявляють складність взаємозв'язку між правдою, маніпуляцією та критичним мисленням. Діалектика цих феноменів вказує на те, що жодна інформація не є нейтральною, а завжди залучена до ширших структур влади, що робить критичний аналіз не просто бажаним, а необхідним елементом когнітивного самозахисту у добу інформаційних конфліктів.

3. Постановка завдання

Метою цього дослідження є філософське осмислення інформаційної війни через призму істини, маніпуляції та критичного мислення. Особлива увага приділяється аналізу сучасних інформаційних стратегій, виявленню основних механізмів впливу на свідомість суспільства, а також дослідженню етичних та когнітивних аспектів сприйняття інформації.

4. Методи та матеріали

Методологічною основою дослідження є сукупність підходів, зокрема герменевтичний, синергетичний, діалектичний, історичний та системний. Герменевтичний підхід дозволяє розширити межі аналізу інформаційної війни, розглядаючи її як феномен інтерпретації та

впливу. Синергетичний метод дає змогу дослідити механізми самоорганізації інформаційних потоків й маніпулятивних стратегій. Діалектичний підхід допомагає виявити суперечності між правдою та маніпуляцією, а також їхній вплив на суспільну свідомість. Історичний метод використовується для аналізу еволюції інформаційних війн, а компаративістський – для порівняння підходів до інформаційного протистояння в різних культурах. Системний підхід сприяє комплексному розгляду інформаційної війни як багаторівневого процесу, що включає когнітивні, соціальні та політичні аспекти. Основними в роботі використовуються філософсько-антропологічний і аксіологічний підходи, а також загальнонаукові методи системного, структурно-функціонального та порівняльного аналізу. Складність й особливості предмета дослідження зумовили звернення до міждисциплінарного підходу, що включає специфічні методи таких дисциплін, як політологія, психологія, соціологія, культурологія, юриспруденція, теорії масових комунікацій та інформаційного суспільства.

5. Результати та обговорення

Сучасне інформаційне середовище та інформаційний простір принципово відрізняються від попередніх епістемічних формацій завдяки інтеграції новітніх цифрових засобів виробництва, акумуляції та трансляції (комунікації) інформації. Ще на етапі становлення електронної медійної сфери, у межах аналогових технічних та технологічних констеляцій, була розроблена кібернетична епістемологія, яка сформувала онтологічний дискурс інформаційної взаємодії [5]. Її методологічний базис спирався на гіпотезу структурної гомології між когнітивними механізмами людського індивіда, соціуму в цілому та інформаційною динамікою живих організмів й екосистем. Зокрема, подібно до того, як кожен біологічний організм функціонує в умовах імунологічного гомеостазу, захищаючи власну соматичну цілісність від патогенних агентів, суб'єкти інформаційної взаємодії в соціальному середовищі змушені протистояти поліфонії зовнішніх загроз [1]. Такі загрози, репрезентовані як фізичними (наси́льство, війна, тероризм, екстремізм), так й симулятивними (маніпулятивні алгоритми, когнітивні віруси, медійні симулякри), уможливають формування стратегій когнітивного імунітету, екзистенційної резистентності та концептуальних механізмів безпекового самозбереження.

Осмилення інформаційної війни постає як фундаментальний сегмент у системі філософського знання, що вимагає не лише експлікації аксіологічних та онтологічних координат, але й критичного аналізу гносеологічних розривів, які провокують конфлікти цивілізаційних архітектонік та інтенсифікацію інформаційного протиборства. У контексті світової історіософії ХХІ століття первинно репрезентувалося як період безпрецедентної технологічної експансії, глобальної когнітивної консолідації та культурного діалогу [6]. Проте зростаюча ентропія соціальних систем та наростання цивілізаційних антагонізмів спричинили трансформацію цього наративу: переваги інформаційного суспільства, які були презентовані світовими політичними й економічними елітами як епістемічний прорив, у ретроспективі виявилися прологом до тотальної інформаційної війни.

Сьогодні ми перебуваємо в реальності гіперрефлексивного інформаційного протистояння, театри якого розгортаються у всіх сферах глобальної інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури. Це включає не лише політичний й військовий виміри, але й когнітивний рівень – виробництво, циркуляцію та споживання інформації, що здійснюється крізь призму алгоритмічно детермінованих інфокомунікаційних платформ [7]. У цьому контексті інформаційна війна постає як комплексний феномен, у якому стратегічна інструменталізація когнітивного простору супроводжується трансформацією аксіологічних конструктів, десемантизацією референційних структур та формуванням когнітивної картографії, що функціонує за логікою семіотичного детермінізму.

У розгорнутій глобальній інформаційній війні на перший план виходять міждержавні антагоністичні диспозиції, що детермінують трансформацію стратегічних парадигм сучасного інформаційного протиборства. Ця обставина неминуче зумовлює необхідність глибшої герменевтики феномена інформаційної війни як поліфункціонального процесу когнітивно-комунікативної агресії. З позицій сучасної метаепістемології всі «гарячі» військові конфлікти, починаючи з архаїчних форм полемологічних практик, можна розглядати як такі, що включають інформаційну компоненту як органічний елемент ведення бойових дій. Без семіотично

детермінованих засобів когнітивного впливу, а також інформаційно-аналітичної бази, що забезпечує раціональність стратегічних рішень, такі війни були б онтологічно неможливими [8]. Однак примітивні інформаційні технології минулих цивілізацій є непорівнянними із сучасними висококомплексними інформаційно-технологічними системами, які еволюціонували через конвергенцію електронно-обчислювальних архітектур із засобами телекомунікації. Внаслідок цього інформаційна війна, незалежно від її локалізації у контексті конвенційного збройного конфлікту чи автономного існування у мирний час, розгортається в глобальному інформаційному просторі, що інтегрує в собі життєво критичні для сучасної цивілізації ресурси, кіберфізичні системи та алгоритмічно модульовані процеси.

Відповідно до концептуалізації, запропонованої М. Лібіцькі, існує сім форм інформаційної війни, що характеризуються різним рівнем когнітивної інвазивності та маніпулятивного потенціалу: 1) стратегічна декомпозиція військових командних структур через деструкцію комунікаційних систем, що забезпечують оперативний контроль над військовими угрупованнями (Command-and-Control Warfare); 2) використання інтелектуальних алгоритмічних систем для збору, обробки та аналітичної екстраполяції розвідувальних даних (Intelligence-Based Warfare); 3) радіоелектронне домінування, що передбачає інкорпорацію криптографічних технологій у структуру інформаційної безпеки (Electronic Warfare); 4) стратегічна маніпуляція психосемантичними конструкціями масової свідомості з метою когнітивної інверсії нарративних домінант (Psychological Warfare); 5) дестабілізація інформаційного середовища через кіберінтервенції та нелегітимний доступ до критично важливих інфраструктур (Hacker Warfare); 6) інформаційно-економічна експансія, спрямована на маніпуляцію фінансовими ринками та макроекономічними регуляторами (Economic Information Warfare); 7) тотальний інформаційний контроль через алгоритмічно модульовані кібератаки, що руйнують суверенність державних інформаційних систем (Cyberwarfare) [4].

У сучасних умовах епістемологічної турбулентності та онтологічної фрагментації соціальної реальності феномен інформаційної війни постає не лише як механізм стратегічного маніпулювання масовою свідомістю, а і як деструктивний чинник, що інтенсифікує процеси когнітивної ерозії, симуляційної рефункціоналізації дискурсу та десубстанціалізації істини. Динаміка цифрової трансформації інформаційного простору спричинила радикальне перегрупування онтологічних пріоритетів, у межах якого істинність знання дедалі частіше визначається не за критерієм кореспонденції з емпірично верифікованою реальністю, а через його відповідність гегемонним дискурсивним парадигмам, що артикулюються в межах алгоритмічно детермінованих медіасередовищ [9]. Це, своєю чергою, призводить до процесу герменевтичної деградації, в якому суб'єкт пізнання дедалі більше занурюється у поле когнітивної ентропії, спричиненої лавиноподібною генерацією інформаційних симулякрів, що редукують здатність критичного осмислення та конституують псевдореферентні структури соціальної онтології.

Інформаційна війна, розгортаючись у просторі гіпермедійної реальності, здійснює перманентну реконфігурацію етичного горизонту, інспіруючи кризу нормативних координат, що традиційно регламентували межі морально припустимого в інформаційному дискурсі. [10] Унаслідок технологічного детермінізму та алгоритмічної модерації медіапотоків формується новий формат когнітивної субординації, у межах якого суб'єкт втрачає автономію у процесах інтерпретації та критичного осмислення інформаційних нарративів, що дедалі більше детермінуються структурними властивостями цифрових екосистем. Це провокує глибоку етичну дилему, пов'язану з легітимацією маніпулятивних стратегій у політичному, соціальному та культурному контекстах, що унеможлиблює класичні форми етичної верифікації інформаційного контенту. В табл. 1, інформаційна війна постає не лише як інструмент стратегічної боротьби за домінацію в семантичному просторі, а і як симптом фундаментальних трансформацій у сфері філософії знання, моральної онтології та епістемічної гегемонії.

Інформаційна війна у своїй сутності репрезентує феномен стратегічної реорганізації епістемічного простору, в якому традиційні уявлення про істину, фактичність та об'єктивність зазнають радикальної трансформації. У межах цього дискурсу реальність постає не як автономна даність, а як пластична структура, підвладна процесам семіотичного конструювання, де симулякри витісняють емпіричні референти, а сама істина набуває характеру інструментального конструкта. Подібна метаморфоза сприяє постекзистенційному релятивізму, у якому межі між фактом й фікцією нівелюються, перетворюючи інформаційний

простір на арену постійної конкуренції за гегемонію інтерпретацій [6]. У такій конфігурації достовірність поступається місцем віруванню, а когнітивна довіра до інституцій знання підривається через систематичну деконструкцію авторитетності джерел. Детермінантою подібних процесів є алгоритмічний контроль, який, використовуючи методи персоналізованого інформаційного інженерінгу, формує замкнуті когнітивні екосистеми, позбавлені критичної поліфонії та гетерогенності смислів. Алгоритмізація сприйняття спричиняє ефект онтологічної редукції, за якого плюралістична реальність суб'єкта свідомості звужується до модифікованого ідеологічного конструкта, що підтверджує власні упередження та сприяє ефекту резонансного підсилення [11]. Наслідком цього стає соціальна фрагментація, у межах якої різні групи конструюють власні, неперетинні когнітивні всесвіти, що виключають можливість раціонального діалогу. Внаслідок цього істина набуває характеру стратегічного ресурсу, а інформаційна сфера перетворюється на простір інтелектуальної боротьби, де маніпулятивні тактики набувають статусу домінантного засобу впливу.

Таблиця 1. Філософські виміри інформаційної війни: онтологічні, епістемологічні та етичні аспекти

Філософський аспект	Онтологічний вимір	Епістемологічний аналіз	Етична парадигма
Симулякриза сучасності	Інформаційна війна як механізм продукування симулякрів, що конституюють соціальну реальність у форматі гіперреального.	Формування парадигми істини, що ґрунтується не на кореспонденції факту, а на технологічно сконструйованих дискурсах.	Парадоксальність моральної оцінки маніпуляції, яка набуває статусу онтологічної необхідності у межах цифрового простору.
Герменевтична лабільність	Дестабілізація категоріальних структур істини через гіпертрофовану поліваріантність інтерпретацій.	Деконструкція традиційних епістемічних орієнтирів у процесі когнітивної обробки інформації, підваження авторитетності класичного знання.	Етична дилема відповідальності за репродукцію хибних наративів у межах відкритої комунікації.
Дискурсивна гегемонія	Домінація певних інформаційних парадигм як засіб ментальної субординації та соціальної інженерії.	Структуралізація когнітивного простору за рахунок примусового нав'язування концептуальних схем.	Конфлікт між автономією індивіда та нормативним тиском інформаційних потоків.
Екзистенційна нестабільність	Дезорієнтація суб'єкта в умовах інформаційної ентропії та аксіологічної кризи.	Фрагментація індивідуальної картини світу через надмірність та швидкоплинність інформаційних потоків.	Проблема відповідальності за прийняття рішень у ситуації епістемічної невизначеності.
Когнітивна війна	Конфігурація мислення через методи нейромедіації, інформаційних інтервенцій та когнітивного програмування.	Маніпуляція парадигмальною основою знання як стратегія прихованого ідеологічного впливу.	Дилема легітимності застосування інформаційного впливу в політичному та соціальному контексті.

Джерело: розроблено авторами за даними, наведеними у [1; 2; 3; 4; 6].

Інформаційна війна у своїй сутності репрезентує феномен стратегічної реорганізації епістемічного простору, в якому традиційні уявлення про істину, фактичність та об'єктивність зазнають радикальної трансформації. У межах цього дискурсу реальність постає не як автономна даність, а як пластична структура, підвладна процесам семіотичного конструювання, де симулякри витісняють емпіричні референти, а сама істина набуває характеру інструментального конструкта. Подібна метаморфоза сприяє постекзистенційному релятивізму, у якому межі між фактом й фікцією нівелюються, перетворюючи інформаційний простір на арену постійної конкуренції за гегемонію інтерпретацій [6]. У такій конфігурації достовірність поступається місцем віруванню, а когнітивна довіра до інституцій знання

підривається через систематичну деконструкцію авторитетності джерел. Детермінантою подібних процесів є алгоритмічний контроль, який, використовуючи методи персоналізованого інформаційного інженерінгу, формує замкнуті когнітивні екосистеми, позбавлені критичної поліфонії та гетерогенності смислів. Алгоритмізація сприйняття спричиняє ефект онтологічної редукції, за якого плюралістична реальність суб'єкта свідомості звужується до модифікованого ідеологічного конструкта, що підтверджує власні упередження та сприяє ефекту резонансного підсилення [11]. Наслідком цього стає соціальна фрагментація, у межах якої різні групи конструюють власні, неперетинні когнітивні всесвіти, що виключають можливість раціонального діалогу. Внаслідок цього істина набуває характеру стратегічного ресурсу, а інформаційна сфера перетворюється на простір інтелектуальної боротьби, де маніпулятивні тактики набувають статусу домінантного засобу впливу.

У цьому контексті інформація постає не просто як засіб комунікації, а як онтологічний механізм влади, що уможлиблює системне конструювання соціальної реальності через методи селективної фільтрації та маніпулятивної реінтерпретації подій. Сама структура інформаційного впливу зазнає фундаментальної еволюції: від класичної пропагандистської уніфікації до поліцентричної гри наративів, де владні суб'єкти змагаються не лише за контроль над змістом, а й за визначення самих критеріїв істинності [12]. Така парадигма сприяє виникненню нових механізмів домінування, у яких інформаційні еліти привласнюють прерогативу визначати межі допустимого знання, перетворюючи його на інструмент соціального та політичного програмування. Відтак, інформаційна війна стає не просто технологією впливу, а фундаментальним чинником трансформації цивілізаційної парадигми, у межах якої сама природа людської свідомості зазнає системного перепрограмування (табл. 2).

Таблиця 2. Філософські парадокси інформаційної війни

Категорія	Філософський вимір	Методи реалізації	Соціокультурні наслідки
Гіперреальність та симулякри	Реальність підмінюється знаковими конструкціями, що імітують правду, створюючи множинність інтерпретацій.	Використання медіа-симулякрів, створення альтернативних наративів, маніпуляція архівами та історією.	Формування суспільства, де автентичність втрачає значення, а популярність інформації важливіша за її істинність.
Алгоритмічний контроль свідомості	Цифрові механізми, керовані алгоритмами, визначають, що люди сприймають як правду.	Налаштування медіа-алгоритмів, персоналізація контенту, створення ефекту резонансних камер.	Люди потрапляють у замкнуті інформаційні простори, що підсилюють їхні упередження та звужують критичне мислення.
Метафізика страху та невизначеності	Панівні наративи спрямовані на провокування екзистенційного страху як інструменту контролю.	Поширення тривожного контенту, акцент на загрозах, формування ілюзії постійної небезпеки.	Масове почуття безсилля, радикалізація суспільних настроїв, пошук «рятівників» у політичному та ідеологічному просторі.
Деконструкція авторитетності джерел	Підваження традиційних джерел знання та експертності через атаку на їхню легітимність.	Створення псевдонаукових платформ, використання емоційних аргументів замість логічних, змішування правди з вигадкою.	Недовіра до науки, журналістики, державних інституцій, зростання впливу конспірологічних теорій.
Розмиття меж суб'єктивного та об'єктивного	Втрата різниці між особистими переконаннями та емпіричною реальністю.	Просування концепції «правда залежить від точки зору», використання постмодерністських стратегій релятивізації істини.	Когнітивна фрагментація суспільства, де спільні епістемологічні основи руйнуються, що унеможлиблює конструктивний діалог.

Категорія	Філософський вимір	Методи реалізації	Соціокультурні наслідки
Інформація як нова форма влади	Контроль над потоками інформації стає домінуючою формою управління соціальною реальністю.	Монополізація комунікаційних каналів, цензура, маніпуляція фактами через селективну подачу.	Виникнення інформаційних еліт, які визначають рамки пізнання суспільства, створення ілюзії свободи вибору в умовах обмеженого доступу до альтернативних точок зору.

Джерело: розроблено авторами за даними, наведеними у [4; 6; 11].

Варто зауважити, що інформаційна війна є невід’ємною частиною воєн нового покоління («гібридних воєн»). Вони відрізняються від класичних воєн за низкою ознак:

- універсальність, тобто поширеність на всі сфери життєдіяльності людини й суспільства;
- пріоритетність інформаційної зброї («хто володіє інформацією, той володіє світом»);
- приватизація воєн», тобто активне витіснення держави з цієї сфери;
- втрата значущості географічних (а ширше – фізичних) кордонів та перехід війни у віртуальний простір;

- війна набула ознак консцієнтальності (поєднання засобів психологічного, цивілізаційного та інформаційного протистоянь), що, у свою чергу, вимагає філософського осмислення її впливу на суспільну свідомість;

- розмиття меж між станом війни та станом миру, що порушує важливі філософські питання про природу конфлікту та маніпуляції реальністю [6].

Знову ж таки, якщо розглядати інформаційну війну як предмет філософського дослідження, то можна виділити такі аспекти, що допомагають розкрити це явище: взаємини людини та суспільства, національну ідентичність, самоідентичність, аксіологію відносин, самопізнання людини. В інформаційній війні ключову роль відіграє інтерпретація інформації (важливо як те, як вона подається джерелом, так й те, як її сприймає аудиторія). Інформаційна війна стає дієвою стратегією у досягненні військових цілей [13]. Так, проти сучасної України ведеться потужна інформаційна війна, спрямована на підрив її історичної спадщини, дискредитацію культурних надбань і заперечення унікального шляху її розвитку. Така війна триває як на міжнародному рівні, так і всередині країни, використовуючи маніпулятивні нарративи, спрямовані на формування суспільних сумнівів щодо спроможності України до подальшого розвитку, її майбутнього та навіть минулого [14]. Окупаційна пропаганда намагається нав’язати думку, що українська державність є штучною, що українці нібито є частиною «єдиного народу», а їхній європейський вибір – це результат зовнішнього втручання. Серед основних методів ведення інформаційних війн можна виокремити фейкові новини, дискредитацію, деморалізацію, спотворення фактів, маніпуляцію історією, нав’язування пропагандистських штампів, інформаційне перенасичення, змішування правди та брехні, використання великих і малих неправдивих тверджень тощо. Ці методи можуть застосовуватися окремо або в комбінації, залежно від цілей, які ставлять перед собою ініціатори інформаційних атак. В умовах гібридної війни Україна продовжує протистояти інформаційним загрозам, формуючи власний інформаційний простір, посилюючи медіаграмотність громадян та зміцнюючи національну ідентичність [15].

6. Висновки

Отже, інформаційні війни конституюються як невід’ємний атрибут сучасного життя, трансформуючи класичні парадигми державного управління, геополітичного балансування та стратегічної комунікації. Ескалація їхнього впливу корелює із динамікою розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій, що детермінують архітектоніку сучасного глобалізованого дискурсивного середовища. У постіндустріальному суспільстві, враховуючи довготривалі деструктивні наслідки конвенційних міждержавних зіткнень, інформація стає не просто стратегічним ресурсом, а й онтологічною зброєю масового когнітивного впливу, імплементованою в алгоритмічно регульовані процеси конструювання масової свідомості. Даний феномен, крім свого безпосереднього практичного виміру, постає як предмет глибокої

філософської рефлексії, оскільки актуалізує фундаментальні питання істини, маніпуляції, епістемологічної достовірності та семантичної контамінації реальності.

Методологія інформаційної війни є не лише складною у своїй міждисциплінарній еkleктичності, а й залишається концептуально незавершеною через інтегративний характер її аналітичних моделей, що акумулюють евристичні засоби військових наук, кібернетики, когнітивістики, політології, соціопсихології, юридичної герменевтики, математичної логіки та навіть фундаментальної фізики. Обґрунтованим видається розглядати інформаційну війну як складну, поліструктуровану соціальну систему, що функціонує в парадигмі інформаційно-когнітивної теорії детермінації поведінкових патернів макросоціальних утворень та регуляторно-дискурсивної модуляції індивідуального агента. За аналогією з космологічною концепцією Великого вибуху, інформаційна війна реалізується як проекція стратегічно заряджених інформаційних квантів, що репродукують архітектуру соціальних уявлень та аксіологічні диспозиції масової свідомості.

При стратегічному позиціонуванні певним чином верифікованих інформаційних імпульсів у суспільстві відбувається формування нормативних імперативів та регуляторних механізмів, що функціонують поза межами класичних юрисдикційних та транскордонних правових систем. Ба більше, ці процеси уникають традиційного морально-етичного коригування, оскільки їхня дія відбувається на рівні латентного впливу на когнітивні конструкції суб'єкта. Ключовим аспектом інформаційної війни є те, що інформація не лише виконує функцію транспарентного носія знань про реальність, а й виступає маніпулятивним інструментом для контролю за суб'єктивною онтологією. Глобалізований капіталізм (або його постмодерністська версія – посткапіталізм) не потребує множинності націй, їхньої самобутності чи культурної аутентичності; натомість він імплементує уніфікацію та стандартизацію як умови стабільності соціальних структур. Це призводить до того, що культурні продукти ХХІ століття репрезентують унітарний формат соціальних відносин, що поступово редукує здатність індивідуума до автономного критичного мислення та деконструкції нормативних нарративів.

Подальше дослідження феноменології інформаційних війн є перспективним, оскільки їхня актуальність продовжує експоненційно зростати в умовах інформаційної гіпертрофії та зростаючої когнітивної вразливості суспільства. Особливий акцент варто зробити на механізмах резистентності до інформаційних атак, зокрема дослідження алгоритмічного захисту онлайн-комунікацій, формування метакогнітивних стратегій у молодіжному середовищі, аналізу психологічної адаптації до інформаційного тиску, а також дискурсивного впливу цифрових технологій на інтергенераційний розрив, що може використовуватися як один з інструментів латентного інформаційного протистояння.

References

1. Taddeo, M. (2012). Information warfare: A philosophical perspective. *Philosophy & Technology*, (25), 105–120. <https://doi.org/10.1007/s13347-011-0040-9>
2. Mercier, H. (2021). How good are we at evaluating communicated information? *Royal Institute of Philosophy Supplements*, (89), 257–272. <https://doi.org/10.1017/S1358246121000096>
3. Likarchuk, N. V., & Likarchuk, D. S. (2022). Informatsiino-psykholohichni viiny: mizhnarodno-politychnyi analiz [Information-psychological wars: International political analysis]. *Mizhnarodni vidnosyny: teoretyko-praktychni aspekty – International Relations: Theoretical and Practical Aspects*, (9), 157–171. <https://doi.org/10.31866/2616-745X.9.2022.265457> (in Ukrainian)
4. Di Pietro, R., Raponi, S., Caprolu, M., & Cresci, S. (2021). *New dimensions of information warfare*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-60618-3>
5. Bennett, W. L., & Livingston, S. (2023). A brief history of the disinformation age: Information wars and the decline of institutional authority. In S. Salgado & S. Papathanassopoulos (Eds.), *Streamlining political communication concepts* (pp. 43–73). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-45335-9_4
6. Clack, T., & Johnson, R. (Eds.). (2021). *The world information war: Western resilience, campaigning, and cognitive effects*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003046905>
7. Kryzhanovska, T. O. (2024). Filozofski smysly medialnosti [Philosophical meanings of mediality]. *Aktualni problemy filozofii ta sotsiologii – Current Problems of Philosophy and Sociology*, (48), 51–56. <https://doi.org/10.32782/apfs.v048.2024.8> (in Ukrainian)

8. Dowse, A., & Bachmann, S. D. (2022). Information warfare: Methods to counter disinformation. *Defense & Security Analysis*, 38(4), 453–469. <https://doi.org/10.1080/14751798.2022.2117285>
9. Thompson, S. A., & Alba, D. (2022, March 3). Fact and Mythmaking Blend in Ukraine’s Information War. *New York Times* [Digital Edition]. <https://link.gale.com/apps/doc/A754488329/AONE?u=anon~2d29e39d&sid=googleScholar&xid=a794ac8b>
10. Likarchuk, N., Velychko, Z., Andrieieva, O., Lenda, R., & Vusyk, H. (2023). Manipulation as an element of the political process in social networks. *Cuestiones Políticas*, 41(76), 769–779. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4176.45>
11. Bryczek-Wróbel, P., & Moszczyński, M. (2022). The evolution of the concept of information warfare in the modern information society of the post-truth era. *Przegląd Nauk o Obronności*, 7(13), 48–62. <https://doi.org/10.37055/pno/152620>
12. Khalilova, S. (2022). Philosophical aspects of globalization. *Gospodarka i Innowacje*, (28), 6–11. https://www.gospodarkainnowacje.pl/index.php/issue_view_32/article/view/854
13. Sopilko, I., et al. (2022). Information wars as a threat to the information security of Ukraine. *Conflict Resolution Quarterly*, 39(3), 333–347. <https://doi.org/10.1002/crq.21331>
14. Danylian, O. H., & Dzioban, O. P. (2022). Suchasna viina: transformatsiia sensu v epokhu informatsiinykh tekhnolohii [Modern war: Transformation of meaning in the era of information technology]. *Informatsiia i pravo – Information and Law*, 4(43), 9–22. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.4\(43\).269958](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.4(43).269958) (in Ukrainian)
15. Voropayeva, T., & Averianova, N. (2021). Information and economic security as priority directions of the state policy of Ukraine in the context of the strategy of “smart power.” In *2021 IEEE 8th International Conference on Problems of Infocommunications, Science and Technology (PIC S&T)* (pp. 489–494). IEEE. <https://doi.org/10.1109/PICST54195.2021.9772130>